

Sygn. akt II CSK 415/09

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa C.(...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G.
przeciwko T.(...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O.

o zapłatę

oraz z powództwa wzajemnego T.(...) Spółki z o.o. z siedzibą w O.

przeciwko C.(...) Spółce z o. o. z siedzibą w G.

o zapłatę

i w sprawie z powództwa T.(...) Spółki z o.o. z siedzibą w O.

przeciwko C.(...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 18 lutego 2010 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej T.(...) Spółki z o.o.

z dnia 9 lutego 2009 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od T.(...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w O. na rzecz C.(...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G. kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 9 października 2008 r. Sąd Okręgowy w Ł. w pierwszej sprawie, tj. w sprawie z powództwa C.(...) Spółki z o.o. z siedzibą w G. przeciwko T.(...) Spółce z o.o. z siedzibą w O. o zapłatę kwoty 1.118.062,60 złotych i z powództwa wzajemnego Spółki T.(...) przeciwko Spółce C.(...) o zapłatę kwoty 247.548,40 złotych, zasądził od Spółki T.(...) na rzecz Spółki C.(...) tytułem powództwa głównego kwotę 353.702,03 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 19 lutego 2003 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo główne w pozostałej części, zasądził od Spółki C.(...) na rzecz Spółki T.(...) kwotę 10.733,58 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w zakresie powództwa głównego, oddalił powództwo wzajemne i zasądził od Spółki T.(...) na rzecz Spółki C.(...) kwotę 7.200 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w zakresie powództwa wzajemnego.

W drugiej sprawie, mianowicie w sprawie z powództwa Spółki T.(...) przeciwko R. K., E. S. i Spółce C.(...) o zapłatę 2.890.318,79 złotych oraz przeciwko TUiR w W. o zapłatę 1.000.000 złotych, Sąd Okręgowy w Ł. zasądził od Spółki C.(...) na rzecz Spółki T.(...) kwotę 1.153.835,90 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 30 czerwca 2003 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 38.469,50 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu, zasądził od R. K. i E. S. odpowiadających solidarnie oraz od TUiR na rzecz Spółki T.(...) kwotę 47.586 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 30 czerwca 2003 r., z zastrzeżeniem, że spełnienie świadczenia przez jednego z pozwanych zwalnia pozostałych do wysokości zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części, zasądził od Spółki T.(...) na rzecz R. K. i E. S. solidarnie kwotę 85.991,82 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, a na rzecz TUiR kwotę 27.400 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Spółka T.(...) (pозwana i powódka wzajemna w pierwszej sprawie) wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając go w części co do kwoty 141.480,81 złotych stanowiącej 40% kwoty zasądzonej od niej na rzecz Spółki C.(...) kwoty 353.702,03 złotych oraz w zakresie oddalającym jej powództwo wzajemne co do kwoty 202.908,50 złotych. Spółka C.(...) (powódka i pozwana wzajemna w pierwszej sprawie, pozwana w drugiej sprawie) wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając go – w pierwszej sprawie – w części, mianowicie w zakresie oddalającym powództwo co do kwoty przekraczającej 353.702,03 złotych, a w zakresie

uwzględniającym powództwo wzajemne – w całości, oraz zaskarżając go w całości w drugiej sprawie.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 9 lutego 2009 r. w pierwszej sprawie zmienił wyrok Sądu Okręgowego w punkcie 4 w ten sposób, że (I.) zasądził od Spółki C.(...) na rzecz Spółki T.(...) z powództwa wzajemnego kwotę 202.908,50 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9 lipca 2003 r. do dnia zapłaty, (II.) oddalił apelację Spółki T.(...) w pozostałej części oraz w całości apelację Spółki C.(...), (III.) zasądził od Spółki C.(...) rzecz Spółki T.(...) 11.103,78 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, a w drugiej sprawie (I.) zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 i 3 w ten sposób, że zasądzoną na rzecz Spółki T.(...) tytułem odszkodowania kwotę 1.153.835,90 złotych obniżył do kwoty 720.160,30 złotych, zaś kwotę 38.469,50 złotych zasądzoną tytułem zwrotu kosztów procesu obniżył do kwoty 21.415 złotych, (II.) oddalił apelację w pozostałej części oraz (III.) zasądził od Spółki T.(...) na rzecz Spółki C.(...) kwotę 23.659,50 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Spółka T.(...) w skardze kasacyjnej zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w części, mianowicie w pierwszej sprawie – w zakresie oddalającym jej apelację ponad kwotę 202.908,50 złotych, tj. co do kwoty 141.480,81 złotych, oraz w zakresie orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego w części niezasadzonych kosztów procesu w kwocie 11.516,22 złotych, oraz w drugiej sprawie – w zakresie obniżenia zasądzonej na jej rzecz kwoty 1.153.835,90 złotych do kwoty 720.160,30 złotych, oraz w zakresie orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego w całości. Skarżąca zarzuciła naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 67 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym (Dz. U. Nr 93, poz. 836 ze zm.; dalej: pr. układ.), art. 362 i art. 484 § 1 w związku z art. 566 § 1 k.c., a także przepisów postępowania, mianowicie art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stan faktyczny niniejszej sprawy, a w istocie dwóch spraw łącznie rozpoznanych przez Sądy pierwszej i drugiej instancji, jest wyjątkowo zawiły i skomplikowany, a uzasadnienie kwestionowanego wyroku Sądu Apelacyjnego jest przejrzyste i bardzo obszerne. Ze względu na granice rozpoznania sprawy przez Sąd Najwyższy, konieczne jest krótkie przytoczenie wyłącznie następujących okoliczności faktycznych obu spraw.

Podwykonawca w umowie o roboty budowlane [Spółka C.(...)] wykonał wadliwe płyty budowlane, w następstwie czego wykonawca [Spółka T.(...)] odstąpił od umowy z

podwykonawcą, dochodząc zapłaty kary umownej i jednocześnie nie płacąc podwykonawcy części należności. W stosunku do wykonawcy toczyło się postępowanie układowe. Wykonawca nie umieścił w swoich księgach handlowych należności wobec podwykonawcy, ponieważ uważał, że odstąpienie od umowy spowodowało, iż nic już nie musiał mu płacić. W konsekwencji wierzytelności przysługujące podwykonawcy do wykonawcy nie znalazły się na liście wierzytelności sporządzonej w toku postępowania układowego. Podwykonawca próbował samodzielnie je zgłosić, jednak zostały one zaprzeczone przez dłużnika (wykonawcę), co spowodowało, że sędzia komisarz nie umieścił ich na tej liście. W rezultacie układu wszystkie długi wykonawcy powyżej 5.000 złotych uległy redukcji o 40%. Tymczasem podwykonawca (powód i pozwany wzajemny w pierwszej sprawie) wystąpił o zapłatę pozostałego wynagrodzenia bez uwzględnienia obniżki jego należności o 40%. Przyjął mianowicie, że układ go nie wiąże, ponieważ celowo jego wierzytelności nie zostały umieszczone na liście wierzytelności przez dłużnika, zatem znajduje zastosowanie art. 67 ust. 2 pr. układ. Wykonawca (pozwany i powód wzajemny i pierwszej sprawie) wniósł powództwo wzajemne o zapłatę kary umownej oraz – w drugiej sprawie – o odszkodowanie związane ze szkodą wyrządzoną mu przez wadliwe świadczenie podwykonawcy.

Sąd Okręgowy rozpoznał obie sprawy łącznie i wydał jeden wyrok. Przyjął, że wykonawca odstąpił jedynie od części umowy i w rezultacie obliczył kwotę, z jaką wykonawca wciąż zalegał podwykonawcy. Jednocześnie Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie o zapłatę kary umownej nie powstało. W drugiej zaś sprawie stwierdził, że podwykonawca ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą wobec wykonawcy.

Sąd Apelacyjny, po rozpoznaniu apelacji obu stron, częściowo je uwzględnił i w rezultacie częściowo zmienił wyrok Sądu Okręgowego w obu sprawach. Stwierdził, że zawarty w postępowaniu układowym układ nie wiąże podwykonawcy, a zatem może on dochodzić wierzytelności w stosunku do wykonawcy w pełnej wysokości. Przyjął przy tym, że powództwo wzajemne wykonawcy o zapłatę kary umownej było zasadne w wysokości żądanej w apelacji. W drugiej sprawie zmniejszył natomiast wysokość odszkodowania o zasądzoną karę umowną oraz o kwotę wynikającą z przyczynienia się do szkody wyrządzonej przez podwykonawcę.

Pierwszy zarzut sformułowany w skardze kasacyjnej dotyczy naruszenia art. 67 § 2 pr. układ. Powstający w związku z tym problem prawny dotyczy tego, czy podwykonawcę wiążą postanowienia układu, zgodnie z którymi wierzytelności powyżej 5.000 zł uległy redukcji o 40%. Zgodnie z art. 67 § 1 pr. układ., układ obowiązywał

wszystkich wierzycieli, których wierzytelności podlegały wciągnięciu na listę wierzytelności, nawet tych, których wierzytelności nie były zgłoszone. Artykuł 67 § 2 pr. ukł. wprowadził od tej zasady wyjątek, stosownie do którego ukł. nie obowiązywał wierzycieli, których wierzytelności dłużnik rozmyślnie nie ujawnił i którzy w postępowaniu nie uczestniczyli. Spółka C.(...) (podwykonawca) nie tylko nie uczestniczyła w postępowaniu układowym, ale jej wierzytelności zostały w tym postępowaniu pominięte przez wykonawcę. Skarżący (wykonawca) tymczasem twierdzi, że w jego postępowaniu nie można odnaleźć rozmyślności, o jakiej była mowa w art. 67 pr. ukł., a zatem ukł. wiąże C.(...) i roszczenie C.(...) powinno zostać zasądzone w wysokości zmniejszonej o 40%. Należy w związku z tym podkreślić, że co do pierwszej okoliczności skarżący nie ma racji. Przez uczestnictwo w postępowaniu należy jednoznacznie rozumieć wzięcie udziału w układzie, a nie jedynie samodzielne zgłoszenie kwestionowanej przez drugą stronę wierzytelności. Nie może zatem budzić wątpliwości, że podwykonawca nie uczestniczył w postępowaniu układowym. Powstaje w związku z tym pytanie, czy w okolicznościach niniejszej sprawy miało miejsce rozmyślne zatajenie wierzytelności przez wykonawcę. W rozumieniu art. 67 § 2 pr. ukł. dłużnik działa rozmyślnie zarówno wówczas, gdy ewidentnie ukrywa istnienie konkretnej wierzytelności, jak też wtedy, gdy ukrywa ją przez kwestionowanie jej istnienia. Istnienie stanu rozmyślności należy zatem odnosić do oceny zachowania dłużnika. Kwestionowanie przez dłużnika istnienia wierzytelności, które prowadzi do nieumieszczenia jej na liście wierzytelności, może zatem być uznane za działanie celowe, zmierzające do ukrycia tej wierzytelności. W tym więc zakresie ocena istnienia stanu rozmyślności musi być uznana za prawidłową. W odpowiedzi na skargę kasacyjną trafnie wskazano, że wykonawca celowo nie dopuścił podwykonawcy do ukł. ponieważ, po pierwsze, znał jego negatywne stanowisko co do możliwości zawarcia ukł., a, po drugie, znaczna wierzytelność podwykonawcy utrudniłaby porozumienie z pozostałymi wierzycielami wykonawcy.

Kolejny zarzut zawarty w skardze kasacyjnej dotyczy wadliwości uzasadnienia kwestionowanego orzeczenia (art. 328 § 2 k.p.c.). Również tego zarzutu nie można podzielić. Wyjątkowo obszerne uzasadnienie kwestionowanego wyroku oddaje sposób rozumowania Sądu Apelacyjnego.

Zarzut naruszenia art. 362 k.c. sprowadza się do tego, że wykonawca kwestionuje przyjęte przez Sąd Apelacyjny przyczynienie się przez niego do powstania szkody przez dostarczenie podwykonawcy wadliwej dokumentacji technicznej i projektowej. Twierdzi, że skoro podwykonawca jest profesjonalistą, powinien łatwo

wykryć wadliwości dokumentacji, co przeciwdziałałoby powstaniu szkody. Zarzut ten jest niezasadny. Z analizy akt sprawy wynika, że biegli orzekli, iż rzeczywiście profesjonalizm podwykonawcy wymagał, aby rozpoznał niektóre z wad dokumentacji przed przystąpieniem do produkcji. Jednakże nie dotyczyło to wszystkich wad. Nie powinno zatem budzić zastrzeżeń przyjęcie, że co do dostarczenia wadliwej dokumentacji wykonawca przyczynił się do powstania szkody. Artykuł 362 k.c. pozostawia do uznania sądu określenie stopnia przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody, zatem ustalenia Sądu Apelacyjnego, choć można z nimi polemizować, nie nadużywają kompetencji sądu w tym zakresie.

Kolejny zarzut podniesiony przez skarżącego dotyczy zaliczenia na poczet należnego mu odszkodowania świadczenia z tytułu kary umownej. Skarżący twierdzi, że kara umowna zaliczalna występuje tylko wówczas, gdy podstawa świadczenia kary umownej i odszkodowania jest taka sama. W ocenie skarżącego kryterium to nie zostało spełnione w niniejszej sprawie, kara umowna przysługiwała bowiem w związku z odstąpieniem od umowy, natomiast odszkodowanie w związku z wadami świadczenia. Argumentacja skarżącego w tym zakresie nie jest zasadna. Z oświadczenia o odstąpieniu przez niego od umowy wynika, że wskazano wiele różnych przyczyn odstąpienia, w tym również wady świadczenia. Jednocześnie z § 11 ust. 3 umowy wiążącej strony wynika, że jeżeli kary umowne nie pokryją szkód, to stronom przysługuje prawo dochodzenia odszkodowania uzupełniającego na zasadach ogólnych. Powołane postanowienie umowy pozwala przyjąć, że strony, wbrew twierdzeniom skarżącego, są związane karą umowną zaliczalną. Trafnie zatem Sąd Apelacyjny uwzględnił jej wysokość przy ustalaniu wysokości odszkodowania należnego wykonawcy.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.